

Тойчубек уулу А.

УБАКЫТТЫ НЕГИЗГИ ИНВЕСТИЦИЯЛЫК КУРАЛ КАТАРЫ ТАЛДОО

Тойчубек уулу А.

АНАЛИЗ ВРЕМЕНИ КАК ОСНОВНОЙ ИНВЕСТИЦИОННЫЙ ИНСТРУМЕНТ

Тоучубек уулу А.

TIME ANALYSIS AS THE MAIN INVESTMENT TOOL

УДК: 336.14:631.679.3

Бул макалада убакыт инвестициялык ресурс катары талкууланат. Убакытты компетенттүү, сарамжалдуу пайдалануу инвесторго капиталды көбөйтүүгө мүмкүндүк берет, ал эми капиталы жок карапайым адам өз убактысын натыйжалуу пайдаланып, ишмердүүлүктүн каалаган тармагында кесиккөйлүккө жете алат. Автор инвестиция жана бюджеттөө тармагында изилдөө жүргүзгөнүн жана бюджеттөө жана тамчылатып сугаруу системалары менен жай кайнатуу системаларынын ортосундагы параллелдерди мурунку макалаларында белгилеп, бул моделдердин маанилүүлүгүн жана колдонууга жарамдуулугун изилдеген. Мисалы, тамчылатып сугаруу моделинде суу ресурстарынын жетишсиздиги менен капиталдын ортосунда окшоштуктар табылган, кабелдик сугаруу моделин колдонуу чектелген бюджет маселесин кантип чече алат. Ал эми жай кайнап жаткан модель жана бюджеттөө макаласында автор бюджет түзүү принциби жай отто бышыргандай жай болушу керек деп белгилейт. Макалалардын уландысы катары, бул макалада автор инвестициялоодо негизги нерселердин бири убакыт экенин ачып берет. Мисалы, тамчылатып сугаруу моделинде суу ресурстарынын жетишсиздиги менен капиталдын ортосунда окшоштуктар табылган, кабелдик сугаруу моделин колдонуу чектелген бюджет маселесин кантип чече алат. Ал эми жай кайнап жаткан модель жана бюджеттөө макаласында автор бюджет түзүү принциби жай отто бышыргандай жай болушу керек деп белгилейт. Макалалардын уландысы катары, бул макалада автор инвестициялоодо негизги нерселердин бири убакыт экенин ачып берет.

Негизги сөздөр: инвестициялоо, бюджеттөө, система, убакыт, мотивация, принциптер, ирригация, кайнатуу.

В данной статье время рассматривается как инвестиционный ресурс. Грамотное и рациональное использование времени дает возможность инвестору приумножить капитал, а простому человеку без капитала, используя эффективно свое время возможно достичь профессионализма в любой сфере деятельности. Автор отмечает, что он проводил исследования в сфере инвестирования и бюджетирования и проводил параллели между бюджетированием и системами капельного орошения и медленного кипячения в своих предыдущих статьях, где он исследовал важность и применимость данных моделей. Например, в модели капельного орошения были найдены общие черты между нехваткой водных ресурсов и капитала, каким образом применяя модель кабельного орошения можно решить вопрос ограниченного бюджета. А в статье модели медленного кипячения и бюджетирования автор отмечает, что принцип бюджетирования должен быть таким же медленным, как и приготовления блюда на медленном огне. Как продолжение статей, автор в этой статье выявляет, что одним из основополагающих при инвестировании является время.

Ключевые слова: инвестирование, бюджетирование, система, время, мотивация, принципы, орошение, кипячение.

In this article, time is considered as an investment resource. Competent, rational use of time enables the investor to increase capital, and an ordinary person without capital, using his time effectively, can achieve professionalism in any field of activity. The author notes that he has done research in the field of investment and budgeting and has drawn parallels between budgeting and drip irrigation systems and slow boiling systems in his previous articles, where he explored the importance and applicability of these models. For example, in the drip irrigation model, similarities were found between the lack of water resources and capital, how using the cable irrigation model can solve the problem of a limited budget. And in the article slow boiling model and budgeting, the author notes that the principle of budgeting should be as slow as cooking over low heat. As a continuation of the articles, the author in this article reveals that one of the fundamental things in investing is time.

Key words: investing, budgeting, system, time, motivation, principles, irrigation, boiling, factor.

Мурунку макалаларымда мен тамчылатып сугаруу моделин жана жай кайнатуу моделин моделдер катары колдонуу менен бюджет маселелерин талкууладым. Эки макала тең жогоруда аталган моделдердин негизинде инвестициялык инструментти түзүү мүмкүнчүлүгүн карашты. Бардык учурларда, оң натыйжага жетүү үчүн абдан маанилүү фактору убакыт болуп саналат.

Тамчылатып сугаруу моделинин негизинде зарыл болгон чыгашалар үчүн учурдагы бюджетти бирдей бөлүштүрүүгө болот, аларды шарттуу түрдө 10 бирдей багытталган чыгаша булактарына (балдар, коммуналдык кызматтар, автоунааларды тейлөө, үйдү оңдоо ж.б.) бөлүүгө болот. чыгаша статьяларынын бирин кийинкиге калтырууга жана кайра каржылоого болот, айталы, бүткүл бюджеттин 1/10 бөлүгү, биздин мисалда жылына 36 000 сомду түзөт. Татаал пайыздык формуланын негизинде: $FV = PV \cdot (1+I)^n$, 10 пайыздык инвестициялык ченди эске алуу менен 10 жылдын ичинде түзүлө турган келечектеги капитал $FV = 36\,000 \cdot (1+0.1)^{10} = 93\,374$ сом болот. Бирок бул бир жылга бөлүнгөн жана 10 жылга салынган топтолгон капиталдын эсептөөлөрү гана.

Эгерде мындай операция максаттуу түрдө он жылдын ичинде жүргүзүлсө, анда орточо топтолгон жана салынган капитал 631 122 сомду түзөт: келип түшкөн каражаттарды туура жана максаттуу бөлүштүрүү менен, башкача айтканда бюджетти түзүүдө тамчылатып сугаруу системасын колдонуу менен көп күч жумшалбай топтолгон капитал.

Топтолгон капиталдын мисалы

Жылдар	Кийинкиге калтырылган капитал	Пайыздык чен	Топтолгон капитал
2023	36000	10% годовых	39600
2024	36000	10% годовых	43560
2025	36000	10% годовых	47916
2026	36000	10% годовых	52707,6
2027	36000	10% годовых	57978,36
2028	36000	10% годовых	63776,196
2029	36000	10% годовых	70153,8156
2030	36000	10% годовых	77169,197
2031	36000	10% годовых	84886,12
2032	36000	10% годовых	93374,72
Жалпы 10 жылдын ичинде капиталдаштыруу сомду түздү			631 122 сом

Мындай мисалдар көп, бирок маңызы ошол эле бойдон калууда – пландуу жана ырааттуу бюджеттөө финансылык ресурстардын чектелүү маселелерин чечет.

Жай кайнатуу моделинин макаласында, тагдырдын буйругу менен тамак жасоо менен байланышы бар адамдар: паллоо, түтүн, кебаб, торт жана башка тамактарды көмүргө, жадакалса аларга эмес, алар берген температуралык энергия балансына карап гана бышырып билишет деп айтылган.

Башкача айтканда, жалпысынан жай отто же көмүрдө бышыргандын жакшы жактарын белгилегим келет.

Эми бюджетке келсек. Мен жай отто тамак бышыруу менен үзгүлтүксүз жакшыртууга, капиталдаштырууга жана аны көбөйтүүгө багытталган бюджетти бөлүштүрүү ортосунда параллелдерди келтиргим келет.

Улуу инвестор, ошондой эле «Омаханын ораклы» деп аталган Уоррен Баффет, капиталды жай, бирок үзгүлтүксүз көбөйтүү идеясы капиталды көбөйтүү үчүн негиз болуп саналат деп эсептейт.

Бенжамин Гремм өзүнүн «Интеллектуалдык инвестор» китебинде ушул эле ойду сүрөттөйт. Башкача айтканда, капиталдын көбөйтүү ыктымалдыгы анын жай топтолушунда. Бул макалада маанилүү фактор - убакыт талкууланат.

Кайра жаралуу доорунун гуманисти Леон Баттиста Альберти убакытты адам денеси жана руху менен бирге өзүнө таандык деп эсептей турган үч нерсенин эң кымбаты деп атаган.

Ал эми бүгүнкү күндө биз убакыттын «баалуулугун» анын каржы менен болгон мамилесинен улам баалай алабыз. Бекеринен эмес, бир нече кылым мурун, «убакыт - бул акча» деген түшүнүктүү сөз айкашы ушунчалык популярдуу болуп калды.

Убакыттын баалуулугу өсүп жатат, анткени ал эмгек жана капитал сыяктуу башка ресурстарга салыштырмалуу барган сайын аз болуп баратат, дейт профессор Дэниел Хаммермеш, «Убакытты өткөрүү:

эң баалуу ресурс» китебинин автору. Экономист белгилегендей, биз орто эсеп менен байып жатабыз - өтө тез темп менен болбосо да, ал болуп жатат. Бирок бир суткада дагы 24 саат бар – башкача айтканда, убакыт бирдей ылдамдыкта өтөт.

Убакыт дайыма инвестор үчүн иштейт. Азыр мен кыймылсыз мүлк объектилери жыл өткөн сайын кымбаттап баратканын айтып эле коёюн. Жеке убактыңызды сарамжалдуу жумшап, сиз капиталды түзө аласыз. Эң башынан эле убакытты башкаруу көндүмдөрүн калыптандыруу абдан маанилүү. Инвестициялоонун алгачкы этаптарында сиз көп нерсени өзүңүз жасашыңыз керек болот, ошондуктан убакытты туура башкаруу жана аны сарамжалдуу бөлүштүрүү көндүмүнө ээ болуу менен, сиз өзүңүздүн жеке эффективдүүлүгүңүзгө биринчи кирпичтерди коюп жатасыз.

Инвестициялык долбоорлордун натыйжалуулугун баалоо теориясынын негизги жоболорунун бири убакыт факторун эске алуу зарылчылыгы болуп саналат.

Акчаны инвестициялоо жөнүндө чечим кабыл алууда ар кандай факторлорду (инфляция, тобокелдик жана акчаны альтернативалуу пайдалануу мүмкүнчүлүгү) эске алуу зарыл. Ошентип, ошол эле суммадагы акча азыркы учурга карата убакыт боюнча башка мааниге ээ.

Комплекстүү пайыздар ыкмасы t жылдан кийин банк эсебинде кала турган акчанын суммасы жөнүндө маселени чечүү зарыл болгондо колдонулат, эгерде баштапкы депозит r ге барабар пайыздык чен боюнча P акча бирдигин түзсө, кендин келечектеги наркын табуу.

$$F(t) = P \cdot (1+r)^t,$$

$F(t)$ – t убагында акчанын келечектеги наркы;
 P - акчанын учурдагы наркы (баштапкы нарк);
 r – пайыздык чен;
 t - убакыттын узактыгы.

Долбоордун наркынын арзандатылган критерийлерин курууда убакыттын өтүшү менен акчанын наркынын теориясы колдонулат. Сапатталган критерий

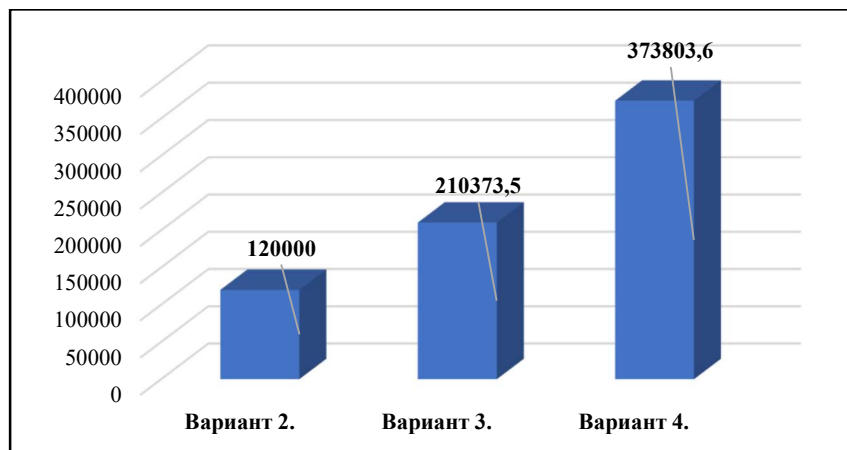
рийлердин айкалышы мындан ары кароо үчүн долбоорлорду тандоого, долбоордун альтернативаларын талдоого, долбоорду инвестордун көз карашынан баалоого жана башкаларга мүмкүндүк берет. баштапкы

чекит деп аталат, б.а. долбоордун мааниси долбоордун натыйжасында пайда болгон чыгымдардын көлөмүн өзгөртүүнү алып салуу менен пайдалардын санынын көбөйүшү менен өлчөнөт (1-табл.).

Таблица 1

Инвестициялык долбоорду өз убагында баалоо

№	Жылдар	Вариант 1	Вариант 2	Вариант 3	Вариант 4
1.	2023	0	12000	13200	14400
2.	2024	0	12000	14520	17280
3.	2025	0	12000	15972	20736
4.	2026	0	12000	17569,2	24883,2
5.	2027	0	12000	19326,12	29859,84
6.	2028	0	12000	21258,7	35831,8
7.	2029	0	12000	23384,6	42998
8.	2030	0	12000	25723	51597,8
9.	2031	0	12000	28295	61917
10.	2032	0	12000	31124,9	74300
			120000	210373,5	373803,6

1-сүрөт. 10 жыл аралыгындагы инвестициялык долбоорлорду салыштыруу диаграммасы.

Кадимки атаандаштыктын шарттарында инвестициялык долбоордун натыйжалуулугунун критерийи инвестицияланган капиталдан алынган пайданын деңгээли болуп саналат. Ошол эле учурда пайда капиталдын көбөйүшү катары эмес, каралып жаткан мезгил ичинде акчанын сатып алуу жөндөмдүүлүгүндөгү жалпы өзгөрүүнү толук компенсациялоочу, рентабелдүүлүктүн минималдуу деңгээлин камсыз кылуучу жана кирешенин көлөмүн камтыган өсүү темптери катары түшүнүлөт. долбоорду ишке ашыруу менен байланышкан инвестордун тобокелдиги. Башкача айтканда, инвестициялык долбоордун жагымдуулугун жана натыйжалуулугун баалоо маселеси кирешелүүлүктүн деңгээлин аныктоо болуп саналат.

Эндрю Никколдун «Убакыт» тасмасынын көрүүчүлөрү темадан кийинки келечекте жашаган адамдардын билегиндеги коркунучтуу сандарды эстешет. Ошол ойдон чыгарылган келечекте убакыт жашоо үчүн керектүү валюта катары каралат. Билек менен эсептелген убакыт бүтүп, адам дароо өлөт. Ал дүйнөдөгү байлык миллиондогон доллар эмес, миллион

жылдык өмүр. Чынында эле, тасмадагы адамдар эртеси күнгө чейин өмүрүн узартуу үчүн жашоо убактысын таап жатышкан. Биздин дүйнөдө биз салттуу валюта менен төлөйбүз, бирок убакыттын күчү жөнүндө сейрек ойлонобуз.

Ошого карабастан, фантазиянын реалдуулук менен жалпылыгы бар. Анткени, кол жетпесе да, убакыт эң негизги адам ресурсу. Ошондуктан, убакытты байкап, анын жашообуздагы көрүнүштөрүн көрүү маанилүү жана бул үчүн адам төмөнкүлөрдү билиши керек:

- физикалык дүйнөдө байкаларлык натыйжа алуу үчүн убакытты туура жана системалуу түрдө жумшаңыз;

- убакытты аң-сезимсиз текке кетирбей, акылдуулук менен өткөрүү, учурду көңүл буруу менен бөлүштүрүү;

- бактылуу жана кызыктуу жашооңузду убактысын узартыңыз.

Убакытты инвестициялоо – ийгиликтүү адамдын негизги жөндөмү. Убакытты инвестициялоо менен кандайдыр бир жөндөмгө жана компетенттүүлүккө ээ

болууга тиешелүү нерселердин бардыгын түшүнсө болот. Көбүнчө биз жакшы жумушка ээ болуу үчүн инвестициялайбыз. Бирок убакытты инвестициялоо принциби жашообузду кызыктуу жана маңыздуу кылган бардык ыкмаларды өздөштүрүү үчүн жайылтылат.

Программист, сууда сүзүүчү же учкучсуз учкуч болуу белгилүү бир сааттык теорияны жана системалуу машыгууну талап кылат. Популярдуу концепциялардын бири 10 000 сааттык практика болуп саналат, ал төмөнкүлөрдү көрсөтөт:

1. Ишкер өз өнөрүн өркүндөтүү үчүн 2000 саат коротот;

2. «Pro» статусун алуу үчүн адам 8000 саат сарпташы керек;

3. Ал эми өз өнөрүнүн генийи 10 000 саат иштейт.

Жогорудагы цифралар Андрес Эрикссондун белгилүү бир деңгээлдеги чеберчиликке жеткен музыканттардын топтору менен болгон экспериментиндеги байкоолорунун негизинде түзүлдү. Элестеткиле, эгер биз шахматчы, футболчу, IT адиси же менеджер деп эсептесек, айырмачылык болобу? Колдонмо көндүмдөрдү өздөштүрүү үчүн жумшалган убакыт ийгиликтин маанилүү параметри болуп саналат. Кандайдыр бир деңгээлде ийгилик жумшалган убакыттан көз каранды. Мындан тышкары, бул системалуу, үзгүлтүксүз узак мезгил ичинде убакытты салуу үчүн маанилүү болуп саналат.

Убакыт жетпейт. Убакыт уйкуда, жумушта, эс алууда, кандайдыр бир иш-аракет учурунда өтөт. Убакыттын орду толгус ресурс экенин түшүнүү маанилүү жана аны туура башкаруу керек. Ал үчүн жакшы адаттарды калыптандыруу керек:

- өзүн-өзү өнүктүрүүгө жана жашооңузду өзгөртүүгө убакыт бөлүү,
- ар түрдүү жана аң-сезимдүү убакытты түзүү;
- жашоо убакытыңыздын узартуу жана жашоону талап кылган жаман адаттарды жок кылуу үчүн оң адаттарды өнүктүрүү.

Өзүңүздүн ойлорунузду жазып алганга аракет кылыңыз, бул үчүн дагы жакшы адабияттарды окуңуз. Аң-сезимдүү максаттарды, милдеттерди жана долбоорлорго байланыштыра турган иш-аракеттерди

түзүү үчүн ойлонууга убакыт бөлүңүз. Биз бул долбоорлорго убакытыбызды жумшайбыз. Андан кийин 1 күнгө, андан кийин бир жумага, акырындык менен айларга жана андан ашык убакытка план түзүңүз. Теманы пландаштыруу мезгили канчалык узак болсо, пландаштырылган иш-чаралар азыраак конкреттүү болушу мүмкүн, андыктан сиз белгилүү бир долбоорлорду ишке ашыруу үчүн убакыт бөлүктөрүн брондой аласыз.

Жыйынтыктап айтканда, адамдын ар кандай иш-аракети инвестиция, жагымдуу эс алуу жана өмүрдү узартуу боло алат деп айта алабыз. Эгер сиз анын ичинде адис катары жакшыраңыз, жумуш убакыттын инвестициясы болушу мүмкүн. Эгер сиз ойлогон адамдардын арасында жүргөндүрсүңүздү жактырсаңыз, жумуш – бул жагымдуу оюн. Албетте, эс алуу эң жакшы эрмектей көрүнөт. Эмгек өмүрдү узарта алат: бул өз ишин сүйгөн жана анысыз жашай албаган пенсионерлерден көрүнүп турат. Ал түзмө-түз аларга жандуу күч берет. Бирок, кээ бирөөлөр үчүн жумуш инвестиция эмес, убакыттын жана жашоонун чоң текке кетиши.

Акча менен убакыттын ортосундагы байланыш биринчи караганда көрүнгөндөн алда канча күчтүү. Мисалы, адамдар көп акчага ээ болгондо, алар убакыттын жетишсиздигинен көбүрөөк стресске дуушар болоорун далилдеген изилдөөлөр бар, б.а., каражаттын болушу убакыттын жетишсиздиги сезимин пайда кылат, ал тургай, «жаңы жакырчылык» деп аталат.

Адабияттар:

1. Басовский, Л.Е. Инвестицияларды экономикалык баалоо / Л.Е. Басовский, Е.Н. Басовская. - М.: ИНФРА-М, 2018. – 240 б.
2. Евсенок, О.С. Инвестициялар суроо-жооптор / О.С. Евсенок. – М.: Т.К. Велбы, проспект, 2017. – 256 б.
3. Лукас, Стюарт Жеке байлыгы. Көбөйт, коргоо, башкаруу / Стюарт Лукас. – М.: Альпина басмасы, 2019. – 320 б.
4. Тойчубек уулу А., Бюджеттик системадагы тамчылатып сугаруу модели. / Известия ВУЗов №3, 2022-ж.
5. Тойчубек уулу А., Жай кайноо модели бюджеттөө ыкмасы катары / Вестник МКУ 2023-ж.
6. Тойчубек уулу А., Султанов Б.Ш., Кырбашева А.Б. Модель капельного орошения в системе бюджетирования. Известия ВУЗов Кыргызстана. 2022. №. 3. С. 214-217.